

Eduskunnan hallintovaliokunta tiistaina 10.2.2026 klo 12.15

Viite: VNS 6/2025 vp Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta

Lausunto teemasta ”huumeiden käytön yhteiskunnalliset vaikutukset, tilannekuva”

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja tulla kuulluksi liittyen Valtioneuvoston selontekoon sisäisestä turvallisuudesta teemasta ”huumausaineiden käytön yhteiskunnalliset vaikutukset, tilannekuva”.

Huumeiden käyttö ja siitä aiheutuvat haitat ovat Suomessa pääsääntöisesti lisääntyneet koko 2000-luvun ajan, yksittäisistä suvantokohdista huolimatta. **Kehitys muodostaa vakavan yhteiskunnallisen haasteen, jonka vaikutukset ulottuvat väestön terveyteen ja hyvinvointiin, turvallisuuteen, talouteen sekä yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen.**

Huumeiden käyttö on yleistynyt aikuisväestössä 2000-luvulla. Huumekyselyn (2022) mukaan huumeita oli käyttänyt ainakin kerran elämässään lähes kolmannes aikuisväestöstä, ja yleisimmin käytetty huume oli kannabis. Viimeisten 12 kk (9 %) ja 30 päivän (4 %) aikana huumeita käyttäneiden osuudet olivat selvästi pienempiä. Alaikäisten nuorten huumekokeilut eivät ole viime aikoina yleistyneet. Uusimman arvion mukaan huumeiden ongelmakäyttö oli kasvanut erityisesti amfetamiinien osalta, ja huumeita ongelmallisesti käyttäviä arvioitiin olevan keskimäärin 1,3 prosenttia väestöstä, painottuen 25–44-vuotiaisiin. THL:n jätavesitutkimus osoittaa stimulanttien kokonaiskäytön yli nelinkertaistuneen vuodesta 2012 vuoteen 2024.

Huumeiden käytön vakavimmat seuraukset näkyvät huumemyrkytyskuolemien määrän kasvuna - 2000-luvun aikana määrä on lähes kolminkertaistunut. Vaikka vuonna 2024 nuorten huumemyrkytyskuolemat vähenivät edelliseen vuoteen verrattuna, huolta on herättänyt pidemmällä aikavälillä nuorten suuri osuus huumemyrkytyskuolemista: Suomessa alle 25-vuotiaiden osuus huumemyrkytyksiin kuolleista on Euroopan korkeimpia. Nuorten huumekuolemien lisääntyminen näyttää liittyvän käytön polarisoitumiseen: valtaosalla nuorista menee hyvin, mutta pienellä osalla ongelmat ovat entistä vakavampia ja monisyisempiä. Huumeisiin kuolleilla nuorilla on usein ollut samanaikaisia mielenterveyden ja neuropsykiatrisia häiriöitä.

Huumeiden käyttöön liittyvät tartuntataudit ovat edelleen merkittävä kansanterveysongelma. Hepatiitti C -tartunnat ovat edelleen yleisiä huumeita pistämällä käyttävien keskuudessa, ja viime vuosina myös akuuttien B-hepatiittitapausten määrä on kasvanut nopeasti. HIV-tapausten määrä on pysynyt vähäisenä vuosituhannen vaihteen jälkeen, mutta 2020-luvulla on kuitenkin poikkeuksellisesti todettu muutama pieni kotimainen tartuntaryvä. Huumeiden pistokäyttö näkyy sairaaloissa myös lisääntyneinä pehmytkudosinfektioina ja muina vakavina komplikaatioina, joiden hoito on usein vaativaa.

Huumehaitat eivät jakaudu väestössä tasaisesti, vaan ne kasautuvat erityisesti sosioekonomisesti heikommassa asemassa oleville ryhmille. Ongelmakäyttö kytkeytyy usein heikkoon työmarkkina-asemaan, asunnottomuuteen ja taloudelliseen epävarmuuteen. Toisaalta huumeita käyttävät henkilötään eivät muodosta homogeenista ryhmää: esimerkiksi osa kokaiinin käytön kokonaiskasvusta liittyy työssäkäyvän väestön viikonloppukäyttöön. Huumeiden käyttö vaikuttaa myös perheisiin ja lapsiin, lisäten lastensuojelun tarvetta ja ylisukupolvisten haittojen riskiä. On arvioitu, että Suomessa noin 36 000 lapsen vanhemmalla on huumeongelma jossain vaiheessa ennen lapsen täysi-ikäisyyttä.

Näköalattomuus ja koettu epätoivo vaikeuttavat yhteiskuntaan liittymistä. Lisäksi huumeiden käyttöön liittyvä stigma voi viivästyttää hoitoon hakeutumista.

Huumeiden käyttö näkyy merkittävästi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä. Perusterveydenhuollossa huumeiden käyttöön ja opioidikorvaushoitoon liittyvät asiakasmäärät ovat kasvaneet huomattavasti ja erikoissairaanhoidossa opioidikorvaushoitoasiakkaiden määrä on lisääntynyt. Sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyön laitospalveluissa huumeisiin liittyvien jaksojen määrä ei ole vähentynyt. Rekisteritiedot kuvaavat ensisijaisesti palvelujen käyttöä, eivätkä suoraan hoidon tarvetta tai saatavuutta. Tiedetään että hoidon saatavuus ja kattavuus vaihtelevat alueellisesti.

Huumeiden käyttö näkyy aiempaa enemmän kaupunkitilassa esimerkiksi avoimena huumausaineiden myyntinä ja käyttönä sekä niihin liittyvinä lieveilmiöinä, kuten järjestyshäiriöinä, roskaamisena, omaisuusrikoksina ja epäviihtyisänä tai sotkuisena ympäristönä, mikä heikentää kaupunkilaisten turvallisuuden tunnetta. Julkisessa tilassa tapahtuva huumeiden käyttö aiheuttaa merkittäviä haittoja sekä huumeita käyttäville ihmisille itselleen ja laajemmin koko paikallisyhteisölle, mukaan lukien yrittäjät, alueen asukkaat ja ohikulkijat.

Huumausainerikollisuuden määrä on lähes kaksinkertaistunut vuosituhannen alun tilanteeseen verrattuna. Huumausainerikoksista tuomittujen osuus vankiväestöstä on kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana ollen 23 prosenttia vuonna 2024. Huumeiden käyttöhäiriöt ovat yleisiä vankiväestössä. Huumeiden käyttö vaikuttaa myös liikenneturvallisuuteen. Poliisin tietoon tulleiden huumeiden vaikutuksen alaisena ajavien määrä on 2000-luvulla kasvanut huomattavasti, joskin kasvu on viime vuosina tasaantunut. Päihtyneenä ajaminen lisää liikenneonnettomuusriskiä ja aiheuttaa turvattomuutta muille tielläliikkuville.

Huumeiden käytöstä aiheutuvat yhteiskunnalliset kustannukset ovat todennäköisesti huomattavasti suuremmat kuin nykyiset arviot osoittavat (430–640 miljoonaa euroa vuonna 2020). Suomessa esitetyt kustannusarviot perustuvat pääosin välittömiin kustannuksiin, kun taas laaja-alaisemmat kansainväliset mallit viittaavat siihen, että kokonaiskustannukset, mukaan lukien tuotantomenetykset, aineettomat haitat ja rikollisuuden vaikutukset, olisivat todennäköisesti myös Suomessa miljardiluokkaa.

Kokonaisuutena huumeiden käytön ja haittojen kehitys osoittaa, että kyse on **pitkäkestoisesta ja syvenevästä yhteiskunnallisesta ilmiöstä**. Nykytilanteessa ei ole selkeitä viitteitä haittojen kasvun tasaantumisesta.

Pääjohtaja

Mika Salminen

Johtaja

Piia Aarnisalo